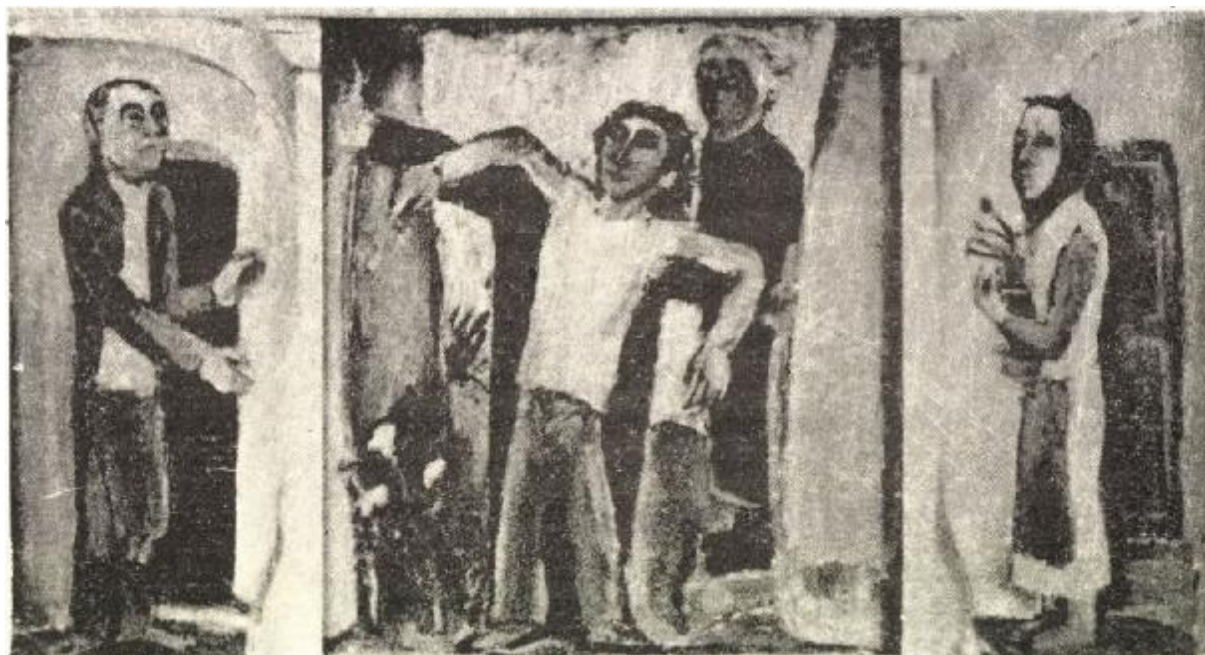


KLOSS ANDOR:

Műterem látogatás Giczy Jánosnál

Sopron szellemi, művészeti életéről szólva gyakran szokás arról beszélni, hogy a város és környéke, a ma is hatékony haladó szellemi hagyományok, a szocialista fejlődés utóbbi években felgyorsult üteme mind termékeny alapot, lehetőséget teremtenek az elmélyült szellemi, művészi munkához. Valóban! Sopron, jobb szó híján mondjuk így: atmoszférájában van valami ösztönző elem a szellemi és a művészi munkához. Úgy tűnik, a város és környékének kedvező adottságait, lehetőségeit mindeddig a városban élő képzőművészek, közelebbről a Képzőművészeti Alap és a Magyar Képzőművészeti Szövetség soproni tagjai (Gáspárdy Sándor, Giczy János, Rázó József, Sulyok Gabriella, Sz. Egyed Emma, Renner Kálmán és Szakái Ernő) használták ki a legeredményesebben, s a XVIII. Soproni Ünnepi Hetek alkalmából rendezett jubileumi kiállítás örvendetesen magas színvonalát figyelembe véve voltaképpen már nem tűnik túlzásnak egy sajátos színezetű soproni képzőművészeti iskoláról beszélni.



GI CZY JÁNOS: TRIPTICHON

Persze az elmondottakhoz, a helyes arányok kedvéért, tegyük mindjárt hozzá, ez a soproni képzőművészeti iskola egyelőre még nem alakította ki jellegzetes művészi arcukat, stílusát, Sopron (és ezen túlmenően a Dunántúl, vagy legalábbis a Nyugat-Dunántúl) köztudatában, szellemi életében nincs rangjának, értékének megfelelően jelen, hiányzik még a soproni festészet múltját és jelenét bemutató reprezentatív állandó kiállítás. A nyaranként immár hagyományosan megrendezésre kerülő soproni művésztelep, amely jelenlétével oldhatná Sopron képzőművészeti életének tagadhatatlan belter-

jességét, helyenként tapasztalható konzervativizmusát, szélesíthetné látóhatárát, nem eléggé hatékony erő Sopron képzőművészeti életében.

Stílusának, saját képi világának kialakításában a soproni festők közül legmesszebbre kétségtelenül Giczzy János jutott, aki képein az egyre inkább tovatűnő hagyományos paraszti világ változásának belső drámaiságát emeli magas rangú művészi élménnyé.

Giczzy János műtermének — ahol beszélgetünk — hangulatát az erőt sugárzó népi eredetű bútorok, a könyvek, és természetesen a képek határozzák meg. A falakon függő és a falak mentén felállított kész alkotások címei önmagukban is jelzik azt a sajátos témakört, élményvilágot, amelyben alkotójuk otthonosan mozog: Halottak napja, Pásztor, Kerék és talicska, Tyúketető, Balatoni táj bádoggal Krisztussal. A képek címeinek felsorolását még hosszasan folytathatnánk.

A paraszti világ átalakulása, megváltozása Giczzynek emberi és művészi értelemben egyaránt alapélménye, alkotásainak központi témája. Mély érzelmi kötődés él benne a természet, a föld, a paraszti életforma múltja és állandóan változó jelene iránt. Gyermekkorát Újkér mellett, Alsóporon töltötte. Középfokú iskoláit Sopronban végezte, majd Budapesten a Képzőművészeti Főiskola rajztanárképző tanszakán, annak megszüntése után pedig az Egri Tanárképző Főiskolán tanult. Tanulmányai befejezése után két évig tanított a fertőszentmiklósi általános iskolában; 1959 óta a soproni Óvónőképző Intézet tanára.

Művészi látásmódja, esztétikai arculata kialakításában jelentős szerepet játszott Jakuba János, az egri főiskola tanára, a vásárhelyi festőiskola, és Nagy István festésze. Az európai avantgarde egyes mozgalmával, kiemelkedő művészeivel Giczzy nem érez különösebb rokonságot. Az avantgarde mozgalmában, újítóiban azt becsüli, hogy felszabadítóan hatottak a 20. századi művészetek és ezen belül a festészet fejlődésére, kitágították a művészi ábrázolás valóságát, forradalmasították a művészet anyag- és eszközrendszerét, egyáltalában, hogy megtanították az utánuk következő művésznemzedéket másképpen látni, mint az avantgarde mozgalmakat megelőzően kötelező vagy éppen divatos volt. Giczzy képeit a soproni, a győri, a tokaji, a nyíregyházi és a szombathelyi tárlatokon mutatta be: 1959-ben Budapesten a Fényes Adolf teremben önálló kiállításra volt. Jelenleg egy krakkói és az eisenstadti (Ausztria) Pannónia Biennálé őszi kiállítására készül.

A modernkedő művészetre jellemző üres formai játékok távol állnak Giczzy festészetétől. Műveinek belső tartalma és formavilága a népművészettel mutat rokonságot. Leggyakrabban és különös szeretettel a falun élő embereket, az őket körülvevő tárgyakat, a mindennapi élet prózai egyszerűségű dolgait ábrázolja. A megragadott és tükröztetett valóságreszletet művészi látásmódján — amelyet leginkább költőinek neveznénk — átlelkesíti, és ezzel kialakítja képeinek különös hangulatát. Giczynél egyébként a művészet alapfunkciói (ábrázolás, alakítás, kifejezés) egységet alkotnak. Műveit az egyszerű, vilá-

gos vonalvezetés, a szerkezet tisztasága jellemzi. Költői jellegű, de a valóságtól soha el nem szakadó, földközeli látásmódját feltehetően gyermekkori élményei alakították ki.

Amikor megkérdezem tőle, miért fest, azt mondja: „Az ember nem élhet anélkül, hogy ne alkotna olyasmit, ami túlmutat életén, ami aztán később megőrzi létének emlékét. Meg aztán az ember a helyét keresi a világban. De csak akkor tud tartalmas, belső értékek dolgában gazdag életet élni, ha harmóniában van a világgal, közvetlen környezetével. A harmónia persze nem önmagától adódik, munkával, alkotással kell kiharcolni. A festészet olyan eszköz, amellyel önmagamot, a világban való helyemet keresem. Ilyen értelemben a festészet, a művészi munka egyszerűen létszükségletem.”

Gyakran hangoztatott nézet, Micheli az avantgardizmusról írott könyvében meg is fogalmazza, hogy „a modern festészet nem közvetlenül a 19. századi művészetből fejlődött; éppen ellenkezőleg, a múlt századi értékekkel történő szakításból született”. Giczy János festészete ízig-vérig modern festészet. Giczy azonban nem szakít radikálisan a hagyományokkal, hanem tagadva-megőrzött formában sajátítja el és dolgozza fel őket műveiben. Nem hisz a hagyományokkal való teljes szakítás lehetőségében, illetve szükségszerűségében, mivel tudja, hogy vannak hagyományok, amelyeket meg kell őriznünk és tovább kell fejleszteni, hogy az életben és a művészetben előbbre tudjunk lépni az új, a korszerű felé. Műveiben, ebben az értelemben voltaképpen azt kutatja, hogy a hagyományok hogyan tudják előbbre vinni az embert, hogyan tudják belső értékeikkel a fejlődést, a korszerűt szolgálni, kibontakoztatni.

„A falusi, a hagyományos értelemben vett népi környezet társadalmi szocialista átalakulása során folyamatosan megváltozik, sőt lehet, hogy idővel meg is szűnik — magyarázza. Képeimen ezt a belső drámaiságban gazdag folyamatot akarom megragadni és ábrázolni. Ezért festem alakjaimat a népi életre jellemző tárgyak között. Ezek a tárgyak ma már elveszítették gyakorlati létjogosultságukat, de valamikor céljuk, funkciójuk volt, meghatározott tartalmakat fejeztek ki, a régi nemzedékek életét gazdagították. Emlékszem, öregapám mindig lázas tevékenységben élt, szinte soha nem ült tétlenül. Szabadidejében egyszerű, a mindennapi élethez szükséges tárgyakat faragott, állandóan díszítette környezetét. Szorgoskodásával személyes jelentésű világot épített önmaga köré. Úgy vélem, ebben a vonatkozásban nekünk, úgynevezett modern embereknek még sokat kell tanulnunk a régi nemzedékektől. Azt az állandó ötletgazdag munkálkodást kell elsajátítanunk tőlük, amellyel környezetüket emberiessé, otthonossá alakították.”

Giczy nemcsak a gyermekkori élmények és reminiscenciák okán, hanem tudatosan is merít a népművészet szinte határtalan gazdagságából.

„A népi és az úgynevezett »magas« művészet elválaszthatatlan egymástól. Ezt egyébként a művészettörténet világosan megmutatja. Meggyőződésem, hogy a művészet, hosszú története során a múlt század végére, hogy úgy mondjam »elfáradt«, s ahhoz, hogy tovább tudjon fejlődni, hogy valami eredendően újat tudjon mondani a ma emberének, ahhoz állandó jelleggel meg kell újulnia. Nálunk erre a megújulásra a népművészet

ad gazdag lehetőséget. A népművészetnek ugyanis a benne rejlő közösségi tartalom miatt szinte kimeríthetetlen mélysége, emberi és esztétikai gazdagsága van. Éppen ezért, ezt felismerve, tudatosan törekszem alkotásaimban a népművészet irányába, tudatosan merítek a népművészet gazdagságából, képletesen szólva: tiszta vizű forrásaiból.”

Az elmondottakra Giczy egész eddigi életműve a tanúság. Giczy János esztétikai világa gyermekkori élményei, de mindenekelőtt tudatos alkotói törekvései következtében hazai indításokból táplálkozik. Voltaképpen, némi túlzással szólva, egy témája van: a hagyományos paraszti életforma és értékrendszer változása, tehát a paraszti múlt és jelen viszonya. Képein központi témája különféle változatait, variációit festi meg. Azért ábrázol, ritka kivételtől eltekintve, általában öreg, megtört parasztembereket, mert az életformaváltás az ő sorsukban, emberi mivoltjukban nyilvánul meg és fejezhető ki a legdrámaibban. Szikár figurái — fejkendős paraszt nénik és. parasztemberek — egy egyre inkább tovatűnő életforma és értékrend megragadó szimbólumaivá magasodnak. A Kiáltás 1. és II., valamint az Emlékek című kép központi figuráját például körülveszik a hagyományos paraszti élet tárgyai és díszletei, a haranglábak, a málladozó falak, a fehérre meszelt tornácos házak és a megmerevedett szokások aranyos csillogású hidege. Giczy keresetlen festői eszközökkel, a lényegre csonkított formákkal dolgozik, s mégis, vagy tán épp ezért tudja felkelteni egy életforma- és értékrendszerváltás belső drámaiságát.